

Fogalomtár

Nemzetközi jog I.

A nemzetközi viták békés rendezése

Szerző: Dr. Sziebig Orsolya Johanna

A földrajzi megoszlás elve: a Nemzetközi Bíróságon a bírák megválasztása során nemcsak arra kell ügyelniük, hogy a megválasztandó személyek a megkívánt követelményeknek egyéenként megfeleljenek, hanem arra is, hogy a testületben, mint egészben, a civilizáció főbb formáinak és a világ fő jogrendszereinek képviselője biztosítva legyen. – méltányos földrajzi eloszlás követelménye alapján: 3 afrikai, 3 ázsiai, 2 latin-amerikai, 5 nyugat-európai és egyéb 2 kelet-európai- a kontinentális és a common law országok kiegyensúlyozott képviselője az irányadó.

Ad hoc bíró: Nemzetközi Bíróságon, bár a bírók nem befolyásolhatók és pártatlanok, a peres feleket aggodalommal töltheti el, ha peres ellenfelük állampolgárságát viselő bírót látnak a testületben. Ezért igényt tarthatnak arra, hogy a fegyverek egyenlőségének elvére emlékeztetően, nekik is legyen bírójuk - ezt a feladatot tudja betölteni az ad hoc bíró, melyet a státútum nemzeti bírónak nevez- azonban az állam nem köteles saját állampolgárságával rendelkező bírót jelölni.

Alávetési nyilatkozat: a Nemzetközi Bíróság joghatóságát megalapozó egyik eset, jogforrási természetű egyoldalú állami aktus, amelynek célja a Nemzetközi Bíróság joghatóságának önkéntes elfogadása későbbi ügyekre nézve. Átfoghatja az összes későbbi ügyet, de az ügyek egy csoportjára is kiterjedhet; vissza is vonható.

Beavatkozás: ha valamely Állam úgy véli, hogy az ügyben hozott ítélet jogi természetű érdekeit érinti, a beavatkozás iránt a Nemzetközi Bíróságnál kérelmet terjeszthet elő. E kérelem tárgyában a Bíróság dönt.

Egyeztetés: (békéltetés), a diplomáciai vitarendezés egyik típusa - a közvetítésnek vizsgálóbizottsági formára emlékeztető megvalósítását jelenti, a vitában álló felek, illetve pártatlan harmadik felek részvételével áll össze egy ilyen testület.

Ex aequo et bono döntés: a vitában álló államok a kompromisszumban, a Nemzetközi Bíróság joghatóságának megalapozásakor, a Státútum 38. cikk 2. §-a értelmében ex aequo et bono ítéltetésre is kérhetik a Bíróságot, azaz a pozitív jog félretételével csak az igazságosság és méltányosság alapján történő eljárásra kérik a testületet. Az ex aequo et bono döntés kérése választottbírói esetében is lehetséges.

Forum prorogatum: hallgatólagos alávetés; az állam perbe bocsátkozik, bár erre nem lenne kötele, mivel sem kompromisszum, sem kompromisszumos klauzula, se kölcsönös alávetési nyilatkozatok nincsenek. Ha nem kifogásolta a Nemzetközi Bíróság joghatóságát, érdemben részt vett a peres eljárás kezdetén, élt az ad hoc bíró jelölésének lehetőségével stb. már nem hivatkozhat arra, hogy tulajdonképpen a Nemzetközi Bíróságnak nincsen joghatósága a vitarendezésre.

Ideiglenes intézkedések: a Nemzetközi Bíróságnak, ha úgy véli, hogy a körülmények ezt megkívánják, jogában áll megjelölni azokat az ideiglenes rendszabályokat, amelyek alkalmazása szükséges bármelyik fél jogainak biztosítása céljából.

Jószolgálat: a diplomáciai vitarendezés egyik formája, a vonakodó államok meggyőzése a tárgyalások folytatásáról/saját terület felajánlása a vitarendezés lefolytatására. A pártatlan fél nem vesz részt a vitarendezésben, csupán tárgyalóasztalhoz ülteti a feleket, semleges

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

helyszínt biztosíthat a tárgyalások folytatására. A jószolgálatot végzők lehetnek: nemzetközi szervezetek, államok, kivételesen magánszemély is.

Kompromisszum: eseti szerződés arról, hogy egy konkrét jogvitában a Nemzetközi Bíróság járjon el, meg kell jelölni a feleket, tisztázni kell, hogy mit kérnek a felek és rögzíteni kell a jogforrásokat is (pl. Bős-Nagymaros ügy 1997. Brüsszel, Magyarország-Szlovákia); tartalmazhat egyéb feltételeket is pl. bontófeltételt, mikor veszti hatályát.

Közvetítés: a diplomáciai vitarendezés egyik formája, a pártatlan harmadik fél a vitarendezés során végig a felekkel marad, fő feladata, hogy közreműködjön a felek számára elfogadható kompromisszumos megoldás kidolgozásában.

Pergátló kifogások: vitathatja az ügy bírósági elbíráhatóságát is: komplex jellegű vita, így a Nemzetközi Bíróság elé került ügy tulajdonképpen csak egy, az összefüggéséből kiragadott és így önmagában értelmezhetetlen probléma Pergátló kifogás lehet: joghatósági (nincsen a Bíróságnak joghatósága), elbíráhatósági (nem jogi vita), elfogadhatósági (hipotetikus ügy, már nincsen jogi érdeke a perelő államnak, perben részt nem vevő fél jogi érdekét érinti az eljárás, valamilyen előzetes, kötelezően előírt eljárást nem folytattak le)

Tanácsadó vélemény: azokat a kérdéseket, amelyekre nézve a Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleményét kéri, írásbeli megkeresés alakjában kell a Bíróság elé terjeszteni. A megkeresésben szabatosan meg kell határozni azt a kérdést, amelyre nézve a véleményt kéri és csatolni kell hozzá minden, a kérdés megvilágítására alkalmasnak látszó iratot. A Bíróság bármilyen jogi kérdésben tanácsadó véleményt nyilváníthat bármely olyan szerv megkeresésére, amely az Egyesült Nemzetek Alapokmánya által, vagy annak értelmében ilyen megkeresés előterjesztésére jogosult.

Választottbíróóság: a békés vitarendezés egyik fő formája, amely hosszú múltra tekint vissza, azonban a modern korban a 19. századtól vált újra gyakran alkalmazottá, főként a vitában álló államok által. Több típusa van, a nemzetközi közjog szempontjából az államok közötti vitarendezésnek van jelentősége. Két fő típusa az ad hoc, vagyis eseti és az állandó választottbíróskodás, amely fóruma az Állandó Választottbíróóság.

Vizsgálat: vagy ténymegállapítás, a diplomáciai vitarendezés egyik formája, a felek között a tényekben van vita. Oly nemzetközi jellegű vitás ügyekben, amelyek sem a becsületet nem érintik, sem lényeges érdekeket nem érintenek és amelyek a ténykérdések fölött keletkezett nézeteltérések folytán merülnek fel, a szerződő Hatalmak hasznosnak és kívánatosnak tartják, hogy a Felek, ha diplomáciai úton megegyezésre nem juthattak, küldjenek ki, amennyire a körülmények engedik, nemzetközi Vizsgáló Bizottságot, amelynek feladata e vitás ügyek megoldását megkönnyíteni azzal, hogy a ténykérdéseket részrehajlótlan és lelkiismeretes vizsgálat útján tisztába hozza.